

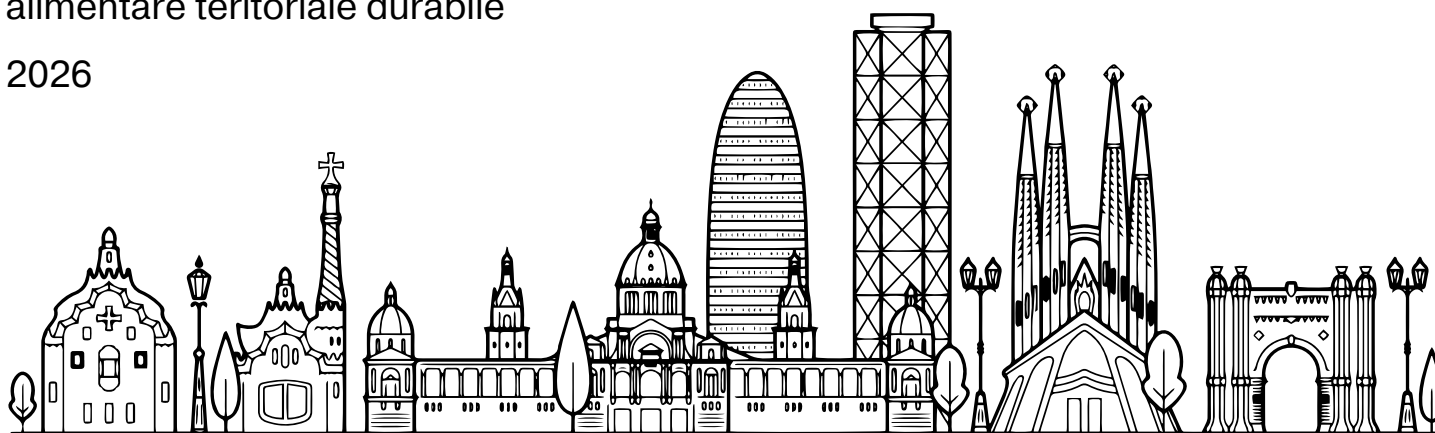
GHID METODOLOGIC

CONCEPEREA SI IMPLEMENTAREA UNEI POLITICI ALIMENTARE TERITORIALE PRIN ÎNVATARE ÎNTRE EGALI

destinată autorităților
locale și regionale
europene

Proiect Erasmus+ EuroFoodXchange -
Consolidarea capacității autorităților
locale de a construi sisteme
alimentare teritoriale durabile

2026

Funded by
the European Union

CUPRINS

2	Parteneri
3	Introducere si mod de utilizare
4	Modulul 1 - Înțelegerea sistemelor alimentare teritoriale și a rolului autorităților locale.
4	1.1 Ce este un sistem alimentar teritorial?
5	1.2. De ce au autoritățile locale un rol de jucat și cum pot acționa?
10	1.3 Provocările comune ale autorităților locale europene
12	Modulul 2 - Diagnosticarea sistemului alimentar local
12	2.1. Diagnosticul – o etapă fundamentală în elaborarea politicii alimentare locale
13	2.2 Cartografierea actorilor implicați în sistemul alimentar local
15	2.3 Grila de diagnostic în patru dimensiuni
16	2.4 Organizarea unui atelier participativ de diagnostic
17	2.5 Elaborarea unui document util și accesibil
18	Modulul 3 - Elaborarea unei strategii alimentare teritoriale
18	3.1 Structurarea provocărilor și al soluțiilor: co-construirea priorităților împreună cu actorii teritoriului
19	3.2 Centralizarea și prioritizarea acțiunilor: construirea arhitecturii strategice
20	3.3 Tabloul de bord și fișele de acțiune: transformarea strategiei într-un instrument operațional
22	Modulul 4 - Cooperarea și învățarea între autoritățile locale
22	4.1 De ce să cooperăm?
23	4.2 Prin ce mijloace putem coopera?
24	4.3 Ghid practic pentru inițierea unei cooperări și a unui schimb de bune practici

25	5.1 Ancorarea politicii alimentare pe termen lung în agenda publică și alocarea unor resurse umane și financiare suficiente
26	5.2 Dezvoltarea unei guvernante colective
27	5.3 Asigurarea finanțării pe termen lung
27	5.4 Măsurarea impactului politicii alimentare
29	5.5 Comunicarea pentru consolidarea politicii pe termen lung

Parteneri

- **Let's Food** este o asociație franceză care sprijină teritoriile în construirea unor sisteme alimentare durabile și reziliente, bazându-se pe cooperarea teritorială și pe schimbul de bune practici la nivel local, național și internațional. Principalele sale trei domenii de intervenție sunt:
 - sprijinirea autorităților locale și regionale în elaborarea politicilor alimentare și dezvoltarea cooperării teritoriale;
 - partajarea inițiativelor și a bunelor practici, precum și publicarea de studii și analize comparative;
 - formarea și consolidarea capacității aleșilor locali, a personalului autorităților locale și a studenților.

- **Prague Innovation Institute (PII)** : Fondat de Municipiul Praga, Institutul pentru Inovare din Praga promovează sustenabilitatea urbană și inovarea în educație. În calitate de coordonator al strategiei Circular Prague 2030, acesta a dezvoltat expertiză în domeniul politicilor alimentare și al agriculturii urbane.

- **Climato Sfera** este o asociație românească implicată în tranziția ecologică prin mobilizarea cetățenilor. Aceasta crește gradul de conștientizare cu privire la schimbările climatice și implementează proiecte pentru sisteme alimentare durabile, printre care:
 - *Bucharest Food Conversations* : o platformă de dialog și colaborare în domeniul alimentației, climei și justiției sociale în zona metropolitană București.
 - *Academia Compost* : un program de conștientizare și formare privind compostarea, destinat reducerii deșeurilor organice;;
 - *ReGreenation* : o inițiativă care urmărește transformarea spațiilor urbane în zone verzi ce favorizează agricultura urbană și biodiversitatea.

INTRODUCERE SI MOD DE UTILIZARE

De ce acest ghid?

Acest ghid metodologic a fost elaborat în cadrul proiectului EuroFoodXchange, finanțat prin programul Erasmus+ al Uniunii Europene. Proiectul urmărește consolidarea capacității autorităților locale de a concepe și implementa strategii alimentare teritoriale, prin încurajarea schimbului de practici și a cooperării între egali.

Ghidul valorifică lecțiile desprinse din experimentele realizate de orașele Praga (Republica Cehă) și Galați (România), precum și experiența mai multor autorități locale franceze implicate în politici alimentare. Obiectivul său este diseminarea metodelor dezvoltate în cadrul proiectului, astfel încât acestea să poată fi adaptate și reutilizate de alte teritorii.

Aflați mai multe despre proiectul EuroFoodXchange urmărind videoclipul dedicat

Cui i se adresează acest ghid?

Ghidul se adresează cu prioritate personalului și aleșilor autorităților locale și regionale care doresc să inițieze sau să consolideze o strategie alimentară teritorială. Deoarece alimentația este un domeniu transversal, ghidul este relevant în special pentru serviciile responsabile de urbanism, agricultură, dezvoltare economică, acțiune socială, alimentație colectivă, sănătate și tranziție ecologică. De asemenea, se adresează serviciilor responsabile de cooperarea internațională, care doresc să integreze provocările alimentare în proiectele de cooperare descentralizată.

Cum se utilizează acest ghid?

Ghidul este structurat în cinci module care corespund principalelor etape de elaborare și implementare a unei strategii alimentare teritoriale. Fiecare modul poate fi consultat independent, în funcție de nivelul de avansare al instituției dumneavoastră:

Modulul #1 - Înțelegerea sistemelor alimentare teritoriale și a rolului autorităților locale

Modulul #2 - Diagnosticarea sistemului alimentar local

Modulul #3 - Elaborarea unei strategii alimentare teritoriale

Modulul #4 - Cooperarea și învățarea între autoritățile locale

Modulul #5 - Asigurarea continuității și evaluarea demersului

MODULUL #1

Înțelegerea sistemelor alimentare teritoriale și a rolului autorităților locale

1.1 Ce este un sistem alimentar teritorial?

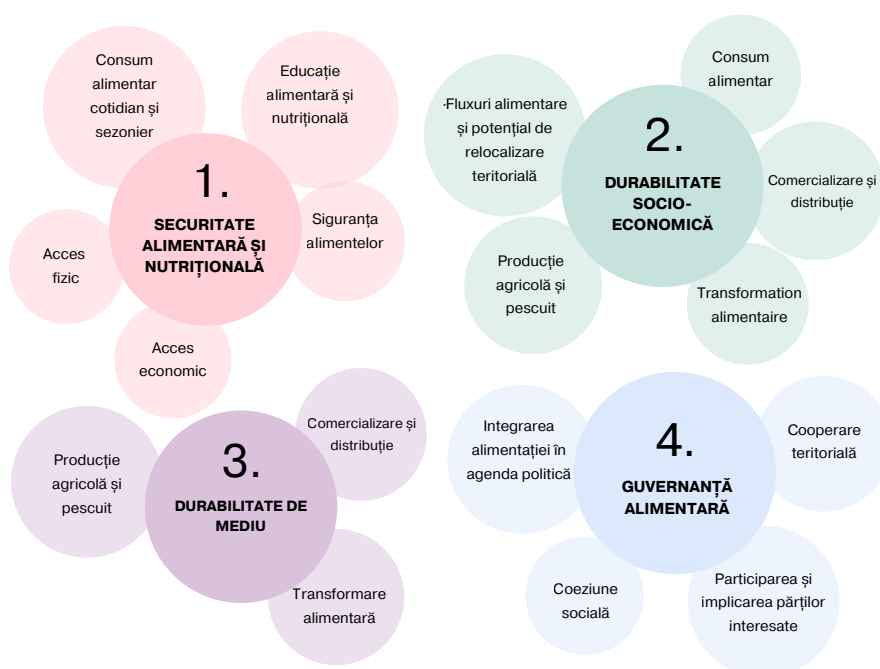
Un sistem alimentar teritorial cuprinde ansamblul activităților interdependente legate de producerea, distribuția, transformarea, consumul și eliminarea alimentelor, precum și resursele necesare acestor activități (Malassis, 1983; Rastoin și Ghersi, 2010).

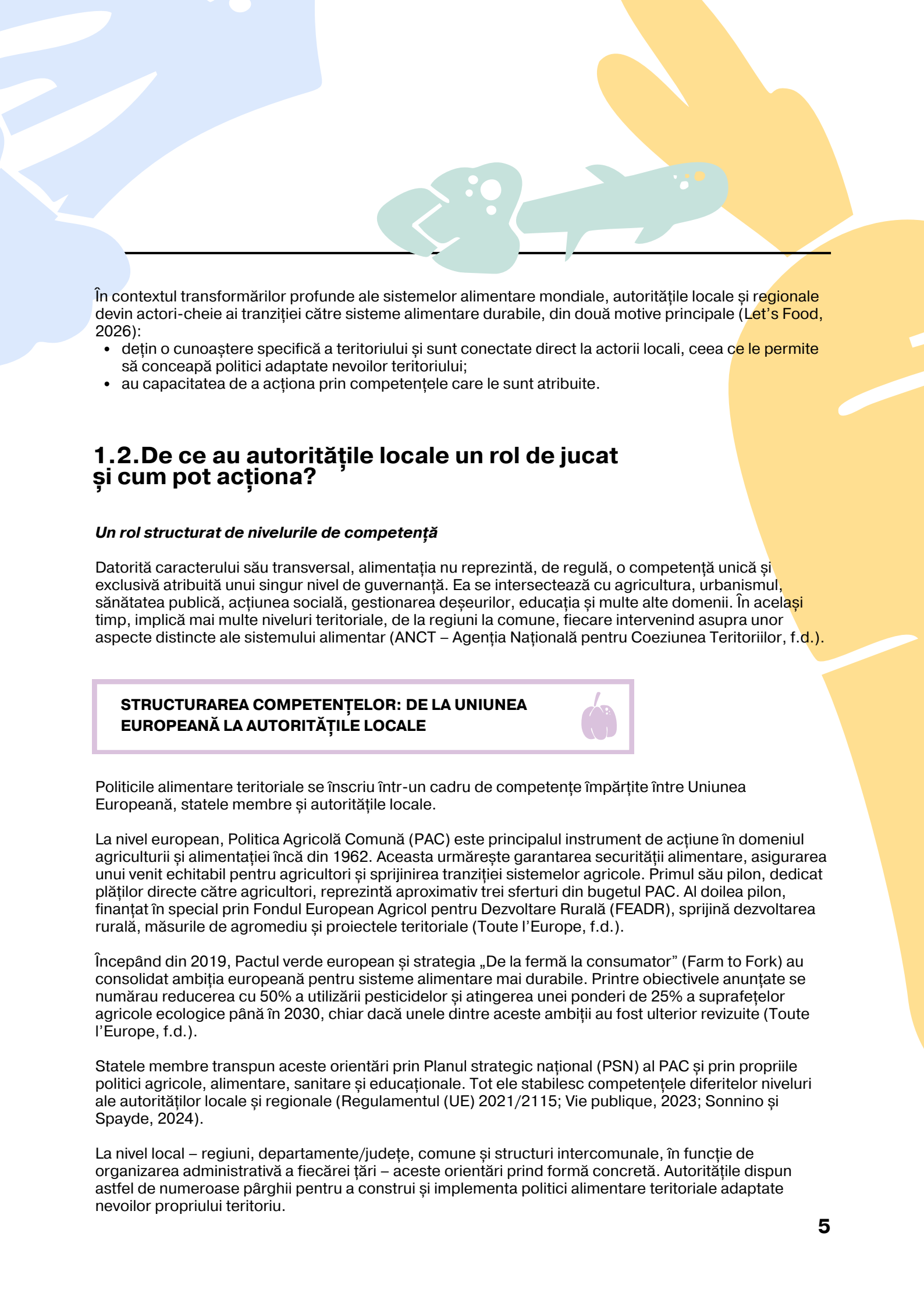
DEFINIȚIE

Definiția sistemului alimentar durabil utilizată în acest ghid este cea formulată de Nicolas Bricas, pornind de la definițiile propuse de FAO, Biodiversity International și IPES-Food (Brand et al., 2017).

Sistemele alimentare durabile:

- protejează mediul și biodiversitatea, fără a epuiza resursele neregenerabile și fără a polua
- asigură tuturor accesul la hrană suficientă, sănătoasă, nutritivă și acceptabilă din punct de vedere cultural;
- se bazează pe un sistem economic incluziv, care favorizează crearea de locuri de muncă pentru toți și reduce inegalitățile de putere dintre întreprinderi și din interiorul lanțurilor valorice, pentru o distribuție mai echitabilă a valorii adăugate;
- favorizează coeziunea socială și respectarea diversității și dinamicii culturilor;
- restabilesc încrederea în sistem și permit participarea cetățenilor la evoluția acestuia.

În contextul transformărilor profunde ale sistemelor alimentare mondiale, autoritățile locale și regionale devin actori-cheie ai tranziției către sisteme alimentare durabile, din două motive principale (Let's Food, 2026):

- dețin o cunoaștere specifică a teritoriului și sunt conectate direct la actorii locali, ceea ce le permite să conceapă politici adaptate nevoilor teritoriului;
- au capacitatea de a acționa prin competențele care le sunt atribuite.

1.2. De ce au autoritățile locale un rol de jucat și cum pot acționa?

Un rol structurat de nivelurile de competență

Datorită caracterului său transversal, alimentația nu reprezintă, de regulă, o competență unică și exclusivă atribuită unui singur nivel de guvernare. Ea se intersectează cu agricultura, urbanismul, sănătatea publică, acțiunea socială, gestionarea deșeurilor, educația și multe alte domenii. În același timp, implică mai multe niveluri teritoriale, de la regiuni la comune, fiecare intervenind asupra unor aspecte distincte ale sistemului alimentar (ANCT – Agenția Națională pentru Coeziunea Teritoriilor, f.d.).

STRUCTURAREA COMPETENȚELOR: DE LA UNIUNEA EUROPEANĂ LA AUTORITĂȚILE LOCALE

Politicile alimentare teritoriale se înscriu într-un cadru de competențe împărțite între Uniunea Europeană, statele membre și autoritățile locale.

La nivel european, Politica Agricolă Comună (PAC) este principalul instrument de acțiune în domeniul agriculturii și alimentației încă din 1962. Aceasta urmărește garantarea securității alimentare, asigurarea unui venit echitabil pentru agricultori și sprijinirea tranziției sistemelor agricole. Primul său pilon, dedicat plăților directe către agricultori, reprezintă aproximativ trei sferturi din bugetul PAC. Al doilea pilon, finanțat în special prin Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR), sprijină dezvoltarea rurală, măsurile de agromediu și proiectele teritoriale (Toute l'Europe, f.d.).

Începând din 2019, Pactul verde european și strategia „De la fermă la consumator” (Farm to Fork) au consolidat ambiția europeană pentru sisteme alimentare mai durabile. Printre obiectivele anunțate se numărau reducerea cu 50% a utilizării pesticidelor și atingerea unei ponderi de 25% a suprafețelor agricole ecologice până în 2030, chiar dacă unele dintre aceste ambiții au fost ulterior revizuite (Toute l'Europe, f.d.).

Statele membre transpun aceste orientări prin Planul strategic național (PSN) al PAC și prin propriile politici agricole, alimentare, sanitare și educaționale. Tot ele stabilesc competențele diferitelor niveluri ale autorităților locale și regionale (Regulamentul (UE) 2021/2115; Vie publique, 2023; Sonnino și Spayde, 2024).

La nivel local – regiuni, departamente/județe, comune și structuri intercomunale, în funcție de organizarea administrativă a fiecărei țări – aceste orientări prind formă concretă. Autoritățile dispun astfel de numeroase pârghii pentru a construi și implementa politici alimentare teritoriale adaptate nevoilor propriului teritoriu.

Principalele mijloace de acțiune ale autorităților locale

Pârghiile prezentate mai jos sunt cele pe care autoritățile europene le mobilizează cel mai frecvent pentru a acționa asupra sistemului alimentar (Let's Food, 2026).

DEZVOLTAREA ECONOMICĂ

Autoritățile locale pot stimula tranzițiile alimentare prin inițiative de dezvoltare economică: sprijin pentru filierele agroalimentare (logistică, transformare, abatoare etc.), promovarea economiei sociale și solidare, facilitarea grădinilor comunitare și a exploatațiilor agricole, crearea de spații pentru vânzare directă sau finanțarea cooperativelor agricole (Let's Food, 2021; Bodiguel et al., 2021; Vie Publique, 2022).

Exemplu: Strasbourg și Grenoble (Franța) – O marcă teritorială și un abator public în sprijinul filierelor locale

Eurometropola Strasbourg susține marca teritorială „**Savourez l'Alsace avec l'Agriculture Locale®**”, care pune în valoare produsele agricole și transformate provenite în principal din teritoriu. La rândul său, **Grenoble Alpes Métropole** este coproprietara unui abator public gestionat prin delegarea serviciului public. Peste 86% dintre animalele sacrificate sunt crescute în regiune, iar 90% dintre carcase sunt comercializate prin circuite de proximitate. Cele două inițiative contribuie la structurarea filierelor alimentare locale (Grenoble Alpes Métropole, 2023; Let's Food, 2021).

AMENAJAREA TERITORIULUI ȘI DEZVOLTARE URBANĂ

Autoritățile pot integra obiective alimentare în documentele de urbanism și de planificare teritorială: încurajarea agriculturii urbane, protejarea terenurilor agricole sau dezvoltarea grădinilor educaționale în școli (Banque des Territoires, 2020).

Exemplu: Wrocław (Polonia) – O fermă urbană ecologică municipală

La **Wrocław**, municipalitatea a creat o fermă urbană ecologică de 2,5 hectare, în parteneriat cu o universitate, un ONG și întreprinderi. Încă din primul sezon, ferma a furnizat legume proaspete pentru 16 creșe municipale, de care au beneficiat peste 2.500 de copii. Proiectul se înscrie într-o strategie de reziliență alimentară care urmărește consolidarea producției locale și a circuitelor scurte (Let's Food, 2026).

ALIMENTAȚIE COLECTIVĂ

Responsabile de alimentația școlară și instituțională, autoritățile pot promova aprovizionarea cu produse ecologice și locale, meniuri orientate spre o alimentație sănătoasă și programe de reducere a risipei alimentare (Bodiguel et al., 2021).

Exemplu: Torino (Italia) **– Alimentație școlară ecologică și locală**

Municipiul **Torino** servește anual peste 6 milioane de mese în 335 de unități școlare. Aprovizionarea se bazează în principal pe produse ecologice, locale și de sezon (90–100% dintre alimentele servite), iar meniurile vegetariene sunt disponibile zilnic. Politica îmbină obiectivele nutriționale, sprijinul acordat producătorilor locali și accesul echitabil al tuturor elevilor la o alimentație de calitate (Let's Food, 2026).

MEDIU, APĂ ȘI GESTIONAREA DEȘEURILOR

Competențele de gestionare a mediului permit autorităților să acționeze asupra risipei alimentare, valorificării biodeșeurilor, protejării ecosistemelor și conservării resurselor naturale. Municipalițiile pot informa și sensibiliza locuitorii, pot organiza sisteme de colectare și reciclare și pot extinde spațiile verzi din domeniul public (Bodiguel et al., 2021).

Exemplu: Metropola Lyon (Franța) **– Valorificarea biodeșeurilor alimentare**

Începând din 2021, **Metropola Lyon** a dezvoltat o rețea extinsă de colectare a biodeșeurilor, care cuprinde în prezent aproximativ 2.600 de puncte. Deșeurile sunt valorificate prin diferite soluții de compostare, iar peste trei sferturi din compostul produs este reutilizat local, contribuind la autonomia alimentară a teritoriului (Métropole de Lyon, f.d.).

ACȚIUNE SOCIALĂ ȘI SĂNĂTATE PUBLICĂ

Autoritățile pot combate precaritatea alimentară și pot consolida coeziunea socială, sprijinind, de exemplu, magazine sociale, grădini comunitare cu rol de integrare, vouchere alimentare sau cooperative cetățenești. În domeniul sănătății publice, ele pot implementa programe nutriționale locale și campanii de conștientizare (Let's Food, 2021).

Exemplu: Tampere (Finlanda) **– Metoda Vegemi pentru educația alimentară**

La Tampere, metoda Vegemi îi familiarizează pe copiii cu vârste între 3 și 8 ani cu alimentația sănătoasă, printr-un personaj ludic, o aplicație mobilă și instrumente pedagogice. Aplicată în școli-pilot din 2024, inițiativa a sporit curiozitatea copiilor față de fructe și legume și a încurajat consumul lor de la o vârstă fragedă (Let's Food, 2026).

Unele autorități publice își mobilizează competențele în domeniul formării și ocupării forței de muncă pentru a accelera tranziția alimentară: formare în agroecologie în liceele agricole, sprijin pentru calificări profesionale în transformarea artizanală a alimentelor sau sprijinirea antreprenorilor inovatori din sectorul alimentară (Let's Food, 2021).

Exemplu: Goussainville (Franța) – Un incubator culinar pentru viitorii restauratori

La Goussainville, un incubator culinar sprijină viitorii restauratori, combinând formarea gastronomică și mentoratul antreprenorial. Participanții sunt formați în tehnici culinare, managementul întreprinderii și comunicare, pentru a le facilita instalarea și pentru a diversifica oferta alimentară locală din Val-d'Oise (Let's Food, 2020).

Trei contexte naționale: Franța, Republica Cehă și România

Cele trei țări partenere ale proiectului EuroFoodXchange au arhitecturi instituționale diferite, care influențează marja de acțiune a autorităților locale în domeniul alimentației.

FRANȚA

un cadru favorabil politicilor alimentare teritoriale

Franța are 18 regiuni, 101 departamente, 1.254 de structuri intercomunale și peste 34.000 de comune. Descentralizarea a consolidat competențele locale, chiar dacă statul păstrează un rol central în politicile publice (Vie publique, 2025). Problemele alimentare implică mai multe niveluri: regiunile (dezvoltare economică, agricultură, fonduri europene), departamentele (acțiune socială, terenuri) și, mai ales, comunele și structurile intercomunale (urbanism, alimentație colectivă, deșeuri, apă, dezvoltare locală) (Emploi-collectivites.fr, 2025; Toute l'Europe, 2025; Vie publique, 2024).

Franța se distinge prin Proiectele Alimentare Teritoriale (PAT), create în 2014. Acest instrument, unic în Europa, permite autorităților să coordoneze actorii locali în jurul unei strategii alimentare comune, cu sprijinul statului printr-o etichetă națională și finanțări dedicate (Géoconfluences, 2025)..

CENIA

o guvernanță locală încă în formare

Republica Cehă are aproximativ 6.200 de comune și 14 regiuni (Eurostat, 2023; Kopřivová et al., 2015). Nu există o competență dedicată alimentației. Comunele pot însă acționa prin urbanism, gestionarea terenurilor și inițiative locale.

În marile orașe, precum Praga, politicile alimentare se dezvoltă atât la nivel municipal, cât și prin districte, care derulează acțiuni de proximitate împreună cu asociațiile și locuitorii (Let's Food, 2026). Regiunile se concentrează pe dezvoltarea economică și gestionarea fondurilor europene. Inițiativele alimentare rămân punctuale – grădini comunitare, combaterea risipei – și mobilizează încă puține pârgii structurante (Pixová și Plank, 2024).

ROMANIA

competențe locale în curs de structurare

România este organizată în 41 de județe, 103 municipii, 208 orașe și 2.825 de comune, grupate în 8 regiuni de dezvoltare (Comisia Europeană, f.d.). Autoritățile locale intervin în gestionarea piețelor, a deșeurilor, a acțiunii sociale și a terenurilor (Let's Food, 2026).

Direcțiile pentru agricultură județene sprijină exploatațiile și accesul la finanțări europene, iar regiunile asigură gestionarea fondurilor structurale (DevelopmentAid, f.d.). Nu există încă o politică alimentară teritorială națională, însă inițiative precum Programul național „Masă sănătoasă” se dezvoltă în sectorul școlar (Ministerul Educației și Cercetării, f.d.).

1.3 Provocările comune ale autorităților locale europene

În pofida diversității contextelor naționale și a competențelor instituționale, autoritățile europene se confruntă cu provocări comune în efortul de a-și face sistemele alimentare mai durabile. Provocările de mai jos au fost identificate de Let's Food pe baza unei varietăți de surse bibliografice, inclusiv rețele și proiecte europene precum FoodShift2030, Pactul de la Milano privind politica alimentară urbană și Eurocities (FoodShift2030, 2022; Milan Urban Food Policy Pact, 2023; Eurocities, f.d.).

MIZA 1_

Garantarea accesului echitabil la o alimentație sănătoasă și de calitate

Creșterea costului alimentelor vulnerabilizează o parte tot mai mare a populației europene. În unele teritorii, inclusiv în orașe mari, accesul la produse proaspete, accesibile și de calitate rămâne limitat, generând „deșerturi alimentare” sau zone dominate de o ofertă alimentară nesănătoasă (Toute l'Europe, 2018; Let's Food, 2026).

MIZA 2_

Menținerea unei agriculturi locale viabile și asigurarea reînnoirii generațiilor

Dificultățile de acces la terenuri, rentabilitatea redusă a exploatațiilor și îmbătrânirea agricultorilor fragilizează producția alimentară locală. Fără sprijin, aceste evoluții limitează capacitatea teritoriilor de a menține o agricultură diversificată, creatoare de locuri de muncă și capabilă să răspundă nevoilor alimentare locale (Let's Food, 2026).

MIZA 3_

Reducerea amprente de mediu a sistemelor alimentare

Producția, transformarea, transportul, consumul și gestionarea deșeurilor exercită o presiune importantă asupra resurselor naturale și contribuie la schimbările climatice. Tranziția agroecologică avansează încă lent, doar 9,9% din suprafața agricolă europeană fiind gestionată în sistem ecologic (Eurostat, 2021; Ledroit, 2023; Curtea de Conturi Europeană, 2024).

MIZA 4_

Consolidarea rezilienței și autonomiei alimentare a teritoriilor

Crizele sanitare, geopolitice și climatice au evidențiat vulnerabilitatea lanțurilor de aprovizionare globalizate. Autoritățile trebuie să securizeze aprovizionarea alimentară, să sprijine filierele locale și să diversifice sursele de producție, pentru a consolida reziliența teritoriului (Les Greniers d'Abondance, 2020).

MIZA 5_

Dezvoltarea unei guvernante alimentare teritoriale

Alimentația mobilizează o mare diversitate de actori publici, privați și asociațivi, care intervin adesea sectorial. În multe teritorii, strategiile alimentare lipsesc sau sunt încă în construcție, iar unii actori-cheie, în special marile lanțuri de distribuție, rămân puțin implicați în demersurile teritoriale (Let's Food, 2026).

MIZA 6_

Informarea cetățenilor și schimbarea practicilor alimentare

Autoritățile au un rol tot mai important în educația alimentară, combaterea risipei și apropierea dintre producători și consumatori. Grădinile comunitare, fermele pedagogice, alimentația colectivă și acțiunile de conștientizare contribuie la schimbarea durabilă a comportamentelor alimentare (Spizzichino et al., 2021).

MIZA 7_

Trecerea de la inițiative izolate la o strategie alimentară integrată

Inițiativele locale se înmulțesc în întreaga Europă, însă rămân adesea dispersate și insuficient coordonate. Provocarea constă în construirea unor strategii teritoriale coerente, capabile să articuleze diferitele politici publice și să mobilizeze toți actorii în jurul unei viziuni comune (Spizzichino et al., 2021).

MODULUL #2

Diagnosticarea sistemului alimentar local

2.1. Diagnosticul : o etapă fundamentală în elaborarea politicii alimentare locale

Diagnosticul reprezintă punctul de plecare al oricărei politici alimentare locale. El permite construirea unei viziuni comune asupra teritoriului prin reunirea datelor obiective, a cunoștințelor actorilor locali și a experiențelor deja existente. Această etapă favorizează apariția unui limbaj comun între sectoarele implicate: agricultură, alimentație, sănătate, mediu, dezvoltare economică, educație și acțiune socială (Let's Food, 2021).

Diagnosticul urmărește mai multe obiective:

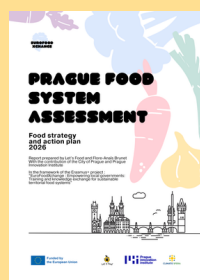
- **Identificarea provocărilor prioritare** ale teritoriului;
- **Înțelegerea marjei de acțiune a autorității publice** și a competențelor pe care le poate mobiliza;
- **Identificarea inițiativelor existente** și a soluțiilor deja dezvoltate local;
- **Reunirea actorilor** în jurul unei înțelegeri comune a provocărilor;
- **Convingerea și mobilizarea internă a aleșilor și serviciilor;**
- **Pregătirea unei strategii bazate pe nevoi reale, nu doar pe intuiții.**

Metodologia dezvoltată de Let's Food se bazează pe șase etape complementare (Let's Food, 2021):

1. **Cartografierea actorilor** sistemului alimentar local și analizarea rolurilor, competențelor și interacțiunilor acestora;
2. **Identificarea și prioritizarea provocărilor de durabilitate** pe baza datelor și interviurilor, precum și inventarierea inițiativelor și soluțiilor existente dezvoltate de actorii teritoriului;
3. **Punerea diagnosticului în discuție** în cadrul unui atelier participativ cu mai multe categorii de actori;
4. **Prezentarea și diseminarea rezultatelor** pentru a favoriza asumarea lor colectivă;
5. **Impartășirea experienței** pentru diseminarea demersului și învățarea de la alte teritorii;
6. **Asigurarea continuității și evaluarea** printr-o guvernanță și un mecanism dedicat de monitorizare și evaluare.

Zoom : Exemple de diagnostice privind durabilitatea sistemelor alimentare

Începând din 2017, Let's Food a sprijinit peste 30 de teritorii în realizarea unor diagnostice alimentare teritoriale, printre care Guanajuato (Mexic), Montpellier și Marsilia (Franța), Chefchaouen (Maroc), precum și Praga (Republica Cehă) și Galați (România), în cadrul proiectului EuroFoodXchange.

2.2 Cartografierea actorilor implicați în sistemul alimentar local

De ce este necesară cartografierea actorilor?

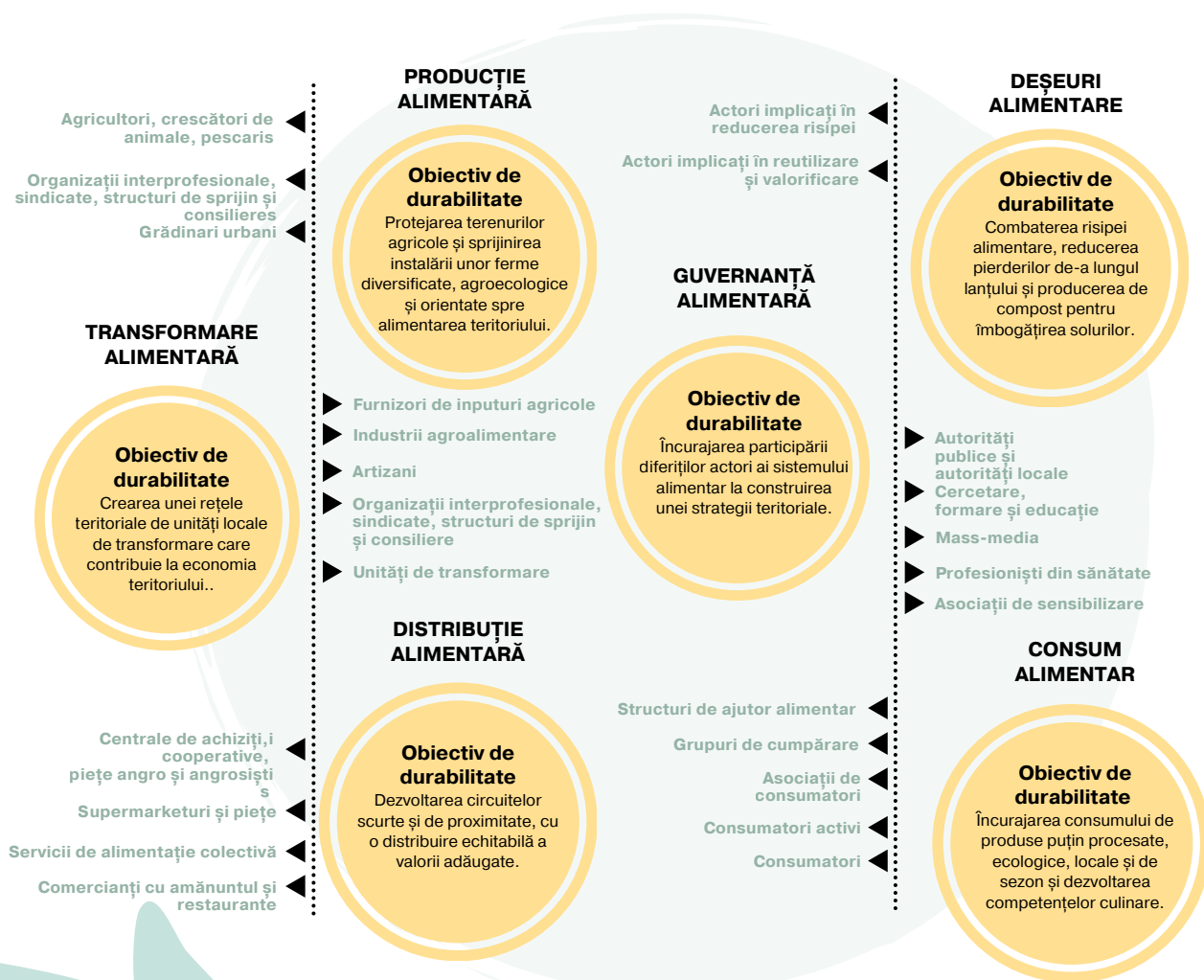
Un sistem alimentar este, înainte de toate, un sistem uman. El reunește o multitudine de actori ale căror decizii influențează direct producția, distribuția și consumul de alimente.

Cartografierea actorilor permite:

- **identificarea actorilor-cheie** și, în special, a celor pe care se poate baza demersul;
- **înțelegerea intereselor și constrângerilor acestora**;
- **identificarea oportunităților de cooperare**;
- **pregătirea viitoarei guvernante** a politicii alimentare locale.

Implicarea actorilor încă din etapa de diagnostic favorizează și participarea lor la viitoarea strategie.

Principalele categorii de actori care trebuie identificate

Cum se realizează cartografierea?

Prima etapă constă în identificarea actorilor prin: analiză documentară; anuare și rețele existente; interviuri exploratorii.

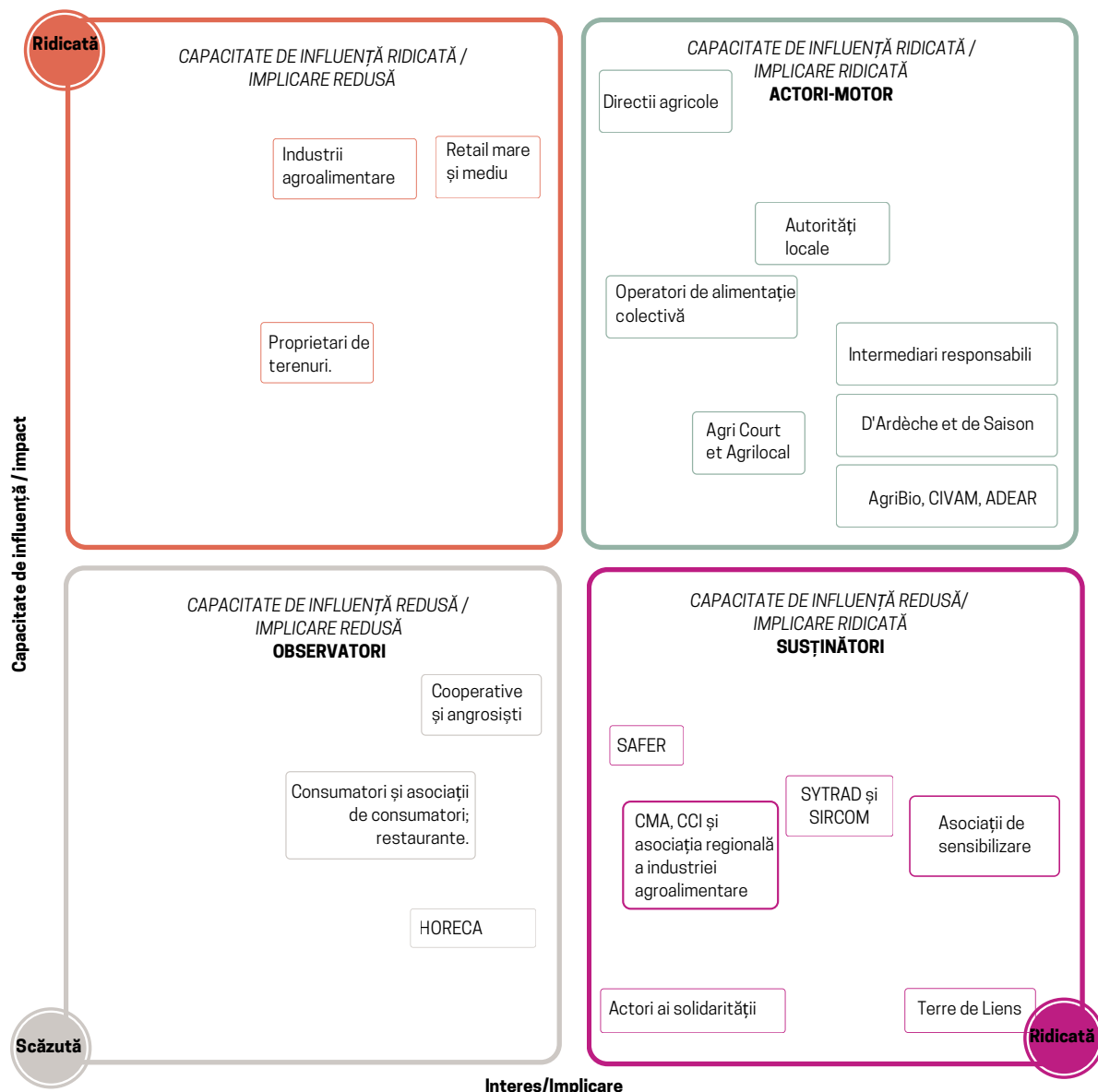
Pentru fiecare actor este util să fie consemnate :

- rolul principal;
- obiectivele;
- aria de acțiune;
- partenerii;
- nivelul de implicare în favoarea unui sistem alimentar durabil;
- capacitatea de influență asupra teritoriului.

Cum se analizează poziționarea actorilor?

Nu toți actorii au aceeași pondere în transformarea sistemului alimentar. O matrice care corelează nivelul de implicare cu capacitatea de impact permite identificarea actorilor-motor pe care se poate baza demersul și a actorilor încă reticenți, care trebuie mobilizați (Let's Food, 2021).

Exemplu de poziționare a actorilor în funcție de impact și implicare – Comunitatea de comune ARCHE Agglo – Rhône Crussol (Franța), realizat de Let's Food în 2022

2.3 Grila de diagnostic în 4 dimensiuni

După cartografierea actorilor, diagnosticul aprofundat al sistemului alimentar se bazează pe o analiză a durabilității care combină analiza literaturii și interviurile cu părțile interesate – camere agricole, centre sociale, asociații de mediu, producători, procesatori, actori ai ajutorului alimentar etc. Grila dezvoltată de Let's Food este organizată în patru dimensiuni complementare (Let's Food, 2021).

1. **Securitate alimentară și nutrițională :**

Sistemul alimentar al teritoriului permite accesul tuturor la o alimentație de calitate?

- **Starea de sănătate și obiceiurile alimentare:** obezitate, boli cronice asociate alimentației, nivel de educație nutrițională
- **Accesibilitatea fizică:** distribuția magazinelor cu produse proaspete și distanțele de acces pe cartiere
- **Accesibilitatea economică:** costul coșului mediu, ponderea bugetului gospodăriilor alocată alimentației, rata sărăciei
- **Disponibilitatea și reziliența ofertei:** diversitatea surselor de aprovizionare și capacitatea sistemului de a face față crizelor climatice, economice și sanitare

2. **Durabilitate socio-economică :**

Sistemul alimentar se bazează pe o economie incluzivă, care creează locuri de muncă și reduce inegalitățile de putere dintre actori?

- **Producție agricolă:** vârsta agricultorilor, reînnoirea generațiilor și nivelul veniturilor agricole
- **Transformare agroalimentară:** ponderea valorii adăugate păstrate local, calitatea și stabilitatea locurilor de muncă
- **Distribuție și comercializare:** repartizarea valorii între actori, diversitatea circuitelor și accesul producătorilor la piețe

3. **Durabilitate de mediu :**

Sistemul alimentar protejează mediul și biodiversitatea fără a epuiza resursele neregenerabile și fără a polua?

- **Producție agricolă:** efecte asupra solului, apei și biodiversității; ponderea agriculturii ecologice și practicile agroecologice
- **Transformare și distribuție:** consumul de energie, apă și ambalaje; amprenta de carbon a lanțurilor logistice
- **Consum și gestionarea deșeurilor:** consumul de produse durabile, reducerea ponderii alimentelor de origine animală, risipa, sortarea și valorificarea biodeșeurilor

4. **Guvernanță alimentară :**

Sistemul alimentar furnizează informațiile și cadrul necesare pentru coeziune socială, încredere și participarea actorilor locali și a cetățenilor?

- **Integrarea politică a alimentației:** existența unei strategii teritoriale, buget dedicat și integrarea în documentele de planificare
- **Mobilizarea actorilor și cetățenilor:** diversitatea părților interesate, mecanisme de consultare și participare
- **Cooperarea multi-nivel și teritorială:** coordonarea între nivelurile local, național și european; cooperarea între teritorii; participarea la rețele și demersuri internaționale

2.4 Organizarea unui atelier participativ de diagnostic

Pentru a identifica numitorii comuni, fiecare actor trebuie să își poată prezenta activitatea, obiectivele, interesele și constrângerile. Atelierul participativ permite confruntarea punctelor de vedere, completarea datelor colectate și construirea unei înțelegeri comune a provocărilor (DREAL Occitanie și CEREMA, f.d.).

Totodată, atelierul contribuie la crearea unei dinamici de cooperare care va facilita elaborarea strategiei alimentare.

Zoom sur : Atelierul participativ de diagnostic al sistemului alimentar

Format recomandat

- Durată – o jumătate de zi;
- Participanți – 15–40 de persoane;
- Componență – profiluri și sectoare diverse.

Desfășurare orientativă:

1. Prezentarea diagnosticului : Principalele constatări și primele tendințe identificate.

2. Lucru în grupuri: Participanții lucrează succesiv pe diferitele axe ale diagnosticului, eventual folosind cele patru dimensiuni ale grilei. Pentru fiecare dimensiune, analizează problemele prioritare, cauzele și consecințele. Modelele de tip „arbore al provocărilor” facilitează discuțiile și colectarea informațiilor pentru raport.

3. Prezentare colectivă: Fiecare grup își prezintă concluziile și arborii completați.

4. Prioritizare : Participanții identifică problemele cele mai importante pentru viitoarea strategie și votează arborii considerați prioritari.

5. Integrarea în diagnostic: După atelier, contribuțiile participanților sunt integrate în documentul de diagnostic.

EXEMPLE : PRAGA SI GALATI

În cadrul proiectului EuroFoodXchange, în 2026 au fost organizate ateliere participative pentru completarea diagnosticelor și identificarea unor direcții de acțiune. La Praga au participat 15 persoane, iar la Galați 20. În fiecare oraș, participanții au construit câte șapte arbori pentru a exprima problemele considerate prioritare.

Fotografii de la atelierele organizate la Praga (martie 2026) și Galați (aprilie 2026)

2.5 Elaborarea unui document util și accesibil

Un diagnostic complet poate depăși rapid câteva zeci de pagini. Totuși, factorii de decizie și partenerii au adesea puțin timp pentru a-și însuși rezultatele. Se recomandă elaborarea:

- unui raport complet, care să păstreze toate analizele, dar să nu depășească aproximativ 60 de pagini, pentru a rămâne ușor de parcurs;
- unei sinteze de 4–5 pagini, care să evidențieze principalele concluzii.

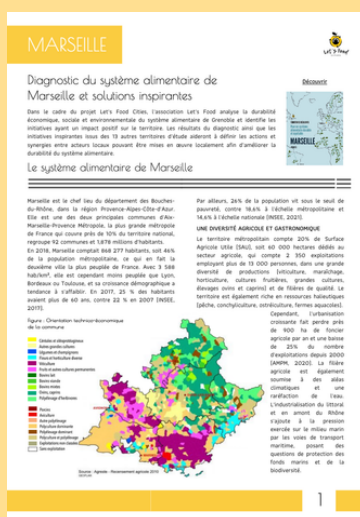
Trei mesaje trebuie să fie formulate clar:

- **De ce trebuie acționat?** Provocările și riscurile identificate.
- **De ce acum?** Oportunitățile și dinamica existente.
- **Cum se poate acționa?** Primele pârghii concrete aflate la dispoziția autorității locale (Let's Food, 2021).

Zoom : Sinteze ale diagnosticelor sistemelor alimentare

Exemple de
sinteze ale
diagnosticelor
sistemelor
alimentare (la
stanga: Marsilia /
Franta ; la dreapta:
Pays de l'Or
/Franta)

MODULUL #3

Elaborarea unei strategii alimentare teritoriale

Diagnosticul permite identificarea principalelor probleme ale sistemului alimentar local. Acest al treilea modul le transpune într-o strategie alimentară teritorială: o foaie de parcurs comună, organizată în jurul obiectivelor strategice și al acțiunilor operaționale.

Etapă se bazează pe cinci faze principale:

1. **Identificarea** participativă a soluțiilor care răspund problemelor evidențiate de diagnostic.
2. **Prioritizarea** colectivă a acțiunilor care urmează să fie implementate.
3. **Structurarea** planului de acțiune prin gruparea acțiunilor selectate și a inițiativelor existente în obiective strategice.
4. **Formalizarea** fiecărei acțiuni într-o fișă care precizează modalitățile de implementare.
5. **Reunirea** tuturor elementelor într-un document strategic, însoțit de un tablou de bord pentru coordonare și monitorizare.

3.1 Structurarea provocărilor și al soluțiilor: co-construirea priorităților împreună cu actorii teritoriului

După finalizarea diagnosticului, direcția de evoluție a sistemului alimentar trebuie definită colectiv. Etapa urmărește construirea:

- unei **viziuni comune** asupra sistemului alimentar dorit pe termen scurt, mediu și lung;
- unor **obiective strategice** care răspund problemelor prioritare ale teritoriului;
- unui **plan de acțiune** concret, care mobilizează actorii relevanți;
- unei **governanțe** adecvate pentru sprijinirea implementării.

Strategia alimentară trebuie să se bazeze atât pe cunoștințele rezultate din diagnostic, cât și pe experiența actorilor care produc, transformă, distribuie sau consumă alimente în teritoriu. Implicarea lor în definirea priorităților permite:

- identificarea unor soluții adaptate realităților locale;
- favorizarea asumării strategiei;
- pregătirea mobilizării partenerilor care vor contribui la implementare (ANBDD, f.d.).

Zoom sur : Atelier participativ pentru identificarea și prioritizarea acțiunilor

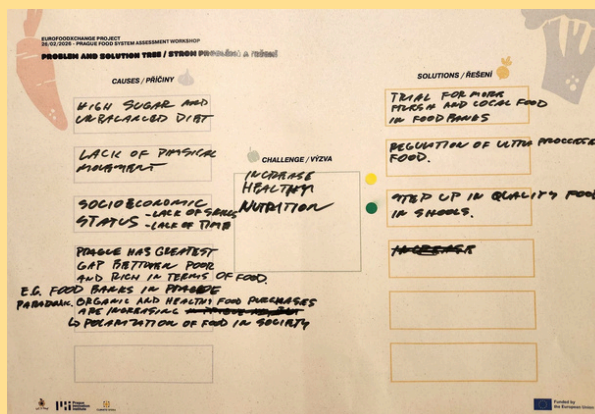
Format recomandat:

- 20–40 de participanți;
- profiluri diverse;
- o jumătate de zi până la o zi întreagă (atelierul poate fi organizat în aceeași zi cu atelierul de diagnostic).

De la structurarea provocărilor la structurarea soluțiilor

După validarea arborilor provocărilor, participanții caută colectiv soluții pentru cauzele identificate. Pentru fiecare cauză sau factor de blocaj se formulează întrebarea: „Ce ar trebui pus în aplicare pentru a răspunde acestei probleme?”. Soluțiile sunt apoi grupate și organizate într-un arbore al soluțiilor, care arată modul în care mai multe acțiuni pot răspunde aceleiași provocări.

Exemplul din ghidul original prezintă un structurarea provocărilor și soluțiilor construite de actorii din Praga în martie 2026.

Prioritizarea colectivă a acțiunilor

La finalul atelierului, acțiunile trebuie prioritizate prin vot colectiv sau notare. Ele sunt poziționate într-o matrice care corelează:

- **Impactul:** beneficiile așteptate pentru locuitori și efectele asupra durabilității sistemului alimentar;
- **Fezabilitatea:** resursele umane disponibile, bugetul necesar, fezabilitatea politică și termenele de implementare.

Analiza permite identificarea:

- acțiunilor prioritare care pot fi lansate rapid;
- acțiunilor structurante care trebuie pregătite;
- acțiunilor care necesită parteneriate sau finanțări suplimentare (LISODE, 2024).

3.2 Centralizarea și prioritizarea acțiunilor: construirea arhitecturii strategice

Atelierele generează, de regulă, un număr mare de propuneri. Prima etapă constă în reunirea tuturor soluțiilor identificate:

- propuneri rezultate din ateliere;
- inițiative deja existente în teritoriu;
- experiențe inspiratoare observate în alte autorități sau direcții de acțiune rezultate din diagnostic, care ar fi putut fi omise în atelier.

Rolul echipei de proiect este să completeze și să structureze aceste propuneri fără a modifica prioritățile exprimate colectiv. Pentru ca strategia să fie ușor de înțeles, acțiunile sunt grupate în obiective majore care răspund direct problemelor identificate. Această structurare asigură coerența strategiei și facilitează coordonarea ei (Let's Food, 2021).

3.3 Tabloul de bord și fișele de acțiune: transformarea strategiei într-un instrument operațional

Definirea modalităților de implementare: fișele de acțiune

O strategie alimentară trebuie să poată fi pusă în aplicare. Fiecare acțiune selectată trebuie formalizată într-o fișă care precizează cine face ce, când și cu ce mijloace.

Fiecare fișă de acțiune trebuie să includă cel puțin:

- denumirea acțiunii;
- obiectivul urmărit;
- descrierea;
- responsabilul principal;
- partenerii asociați;
- calendarul;
- bugetul estimativ;
- sursele de finanțare;
- indicatorii de monitorizare.

Scopul este ca fiecare acțiune să fie suficient de precisă pentru a facilita implementarea și, în același timp, accesibilă tuturor partenerilor. Modalitățile de implementare pot fi definite participativ, în cadrul unui atelier cu actorii locali sau în grupuri mai restrânse de experți, constituite în funcție de tema fiecărei fișe (LISODE, 2024).

Exemplu de fișă de acțiune

Diagrama prezintă un exemplu de fișă de acțiune, intitulată 'FICHE ACTION'. Fișa este structurată în două coloane principale. În partea de sus, există un câmp pentru 'Action 1 - IS AP RLS' și un câmp pentru 'Statut' cu opțiunile 'Statut' și 'Data d'admission'. În partea de jos, sunt prezentate câmpuri pentru 'OBJECTIFS', 'DESCRIPTION', 'PUBLIC CIBLE', 'MISE EN OEUVRE', 'PILOTAGE', 'PARTENAIRES' și 'POLITIQUES PUBLIQUES ASSOCIEES'. Fiecare câmp are un text de descriere mic, de exemplu 'Niveau d'admission au objectifs de l'action' pentru OBJECTIFS și 'Niveau d'admission au objectifs de l'action' pentru PUBLIC CIBLE.

Este important ca actorii să înceapă să își definească nivelul de implicare în acțiuni. Strategia este coordonată de municipalitate, însă aceasta nu o poate implementa singură, din cauza limitelor de resurse și competențe necesare pentru a acționa asupra tuturor aspectelor sistemului alimentar.

Zoom pe Atelierul participativ pentru formalizarea fișelor de acțiune

Format recomandat:

- 20–40 de participanți – aleși și servicii ale autorității, actori economici, asociații, parteneri instituționali, instituții publice, camere și organizații profesionale, locuitori implicați;
- o jumătate de zi;
- grupuri de 2–5 persoane cu profiluri complementare.

Format de tip „World Café”:

După o primă rundă de lucru de 30–45 de minute asupra fișelor aferente unui obiectiv strategic, grupurile schimbă mesele pentru a completa fișele elaborate de ceilalți participanți. O prezentare colectivă finală permite împărtășirea contribuțiilor și validarea orientărilor.

EXEMPLE : PRAGA SI GALATI

În proiectul EuroFoodXchange, planurile de acțiune elaborate la Praga și Galați au fost structurate în jurul unor obiective strategice comune rezultate din diagnostic și atelierul participativ.

Fiecare acțiune a fost descrisă într-o fișă detaliată, cu actorii responsabili, partenerii mobilizați și indicatorii de monitorizare. Această formalizare a facilitat dialogul dintre autorități și actorii locali în etapa de implementare.

H.I.E. SUPPORT LOCAL AND MOBILE FOOD MARKETS IN UNDERSERVED DISTRICTS

Objectives
This action aims to improve access to fresh and affordable food products in districts having limited food accessibility.

Description
This action promotes supporting the organisation of local food markets and mobile markets in districts where access to fresh food options is low. Local authorities should be given in partnership with producers from Prague and the surrounding Central Bohemian Region.

Stakeholders
Potential stakeholders to lead: District municipalities.
Potential stakeholders to collaborate with: Local farmers and other actors from the region, social media for promotion, People in Need, Salvation Army, Noodle, etc., 1 volunteer.

Implementation steps
1. Identify priority districts through the City of Prague, monitor the history of the food accessibility assessment (Action 1.1), with particular attention to underserved areas.
2. Identify suitable public spaces and facilities for the temporary permits and authorisations through district administrations for the establishment of local food markets and the organisation of temporary food-related events.
3. Develop administrative procedures and support communication activities through district administrations to facilitate the organisation and mobility of food markets.
4. Organise a meeting between local and regional producers through district administrations in order to strengthen short supply chains and diversify market offerings.
5. Support the practical organisation and operation of local markets through district administrations, in cooperation with producer organisations and market operators.
6. Plan incentive measures to improve access to fresh and affordable food in underserved neighbourhoods through district administrations, including mobile food markets, in cooperation with relevant civil society organisations and community actors.

Approximate cost
(1: Low cost; 5: High cost): 3

Priority regarding the assessment
(1: Low priority; 5: High priority): 4

Monitoring indicators

- Number of supported markets.
- Number of participating districts.
- Number of producers involved.

Inspiring experiences

Healthy Pop-up store at Ede-Wageningen station - Ede The Netherlands
At Ede-Wageningen station, the municipality of Ede, together with Dutch Railways, Wageningen University & Research and the Dutch Food Hub, launched Healthy Pop-up store, a mobile food market offering healthy, local and sustainable products. Customers choose the food and pay through an app, while products are sourced directly from regional farmers, ensuring fair remuneration and supporting the local economy. The growing good supply chain and increasing access to nutritious food, the vibrant community health, sustainability and innovation. More information: <https://www.ede.nl/2023/04/10/healthy-pop-up-store-at-edw-station/>

Bringing affordable fresh food to underserved neighbourhoods - Toronto, Canada
Through its Mobile Good Food Market, FoodShare Toronto operates mobile markets that provide affordable fruits and vegetables to neighbourhoods with limited access to healthy food. Supported by Toronto's Ede Health, the initiative helps improve food access for low-income households while providing healthy eating and strengthening community connections. More information: <https://www.foodshare.ca/>

Construirea unui tablou de bord general

Dincolo de fișele individuale, se recomandă crearea unui tablou de bord sintetic care reunește toate acțiunile. Acesta poate fi realizat într-un fișier Excel, cu câte un rând pentru fiecare acțiune și coloane care descriu modalitățile de implementare.

Documentul permite urmărirea:

- progresului general al strategiei;
- responsabilităților fiecărui actor;
- termenelor;
- indicatorilor de rezultat.

Tabloul de bord poate fi folosit ca instrument de coordonare de către aleși, servicii și parteneri (Let's Food, 2021).

Zoom pe tabloul de bord al unei strategii alimentare

Ghidul original prezintă un exemplu elaborat pentru Saint-Paul, insula Réunion, Franța (Let's Food, 2026).

Objectif Stratégique	Objectif Opérationnel	Nom de l'action	Activité	Origine	Prévu dans autre plan
OS 1. Permettre à tous les St Paulois de faire le choix d'une alimentation saine et de qualité	1.1 Accompagner les habitants de Saint-Paul à être acteur de leurs choix alimentaires	1.1.1 Déployer la KaravanSanté sur l'ensemble du territoire	Il s'agit de traverser d'un outil itinérant matérialisé par un bus, de sensibiliser la population autour de thématiques différentes telles que : l'alimentation, les conduites addictives, le cancer, les risques liés aux comportements sexuels, les maladies chroniques. Pour se faire, les dates d'interventions seront calées sur des actions des différents services de la ville (la jeunesse, la petite enfance, les seniors, les journées sportives).	PAT 1	Dans le cadre CLS 2e GEN
OS 1. Permettre à tous les St Paulois de faire le choix d'une alimentation saine et de qualité	1.1 Accompagner les habitants de Saint-Paul à être acteur de leurs choix alimentaires	1.1.2 Animer des ateliers de sensibilisation sur l'alimentation durable et saine dans les écoles et crèches des QPV	Éveil sensoriel en structure de petite enfance et dans 12 classes en QPV, et sensibilisation à une alimentation équilibrée et à la nutrition dans les écoles.	PAT 1	Dans le cadre CLS 2e GEN
OS 1. Permettre à tous les St Paulois de faire le choix d'une alimentation saine et de qualité	1.1 Accompagner les habitants de Saint-Paul à être acteur de leurs choix alimentaires	1.1.3 Animer des ateliers sur l'éducation sensorielle et l'équilibre alimentaire auprès des publics scolaires		PAT 1 COTECH	PAT Mafate PAT La Possession
OS 1. Permettre à tous les St Paulois de faire le choix d'une alimentation saine et de qualité	1.1 Accompagner les habitants de Saint-Paul à être acteur de leurs choix alimentaires	1.1.4 Agir sur l'offre alimentaire en restauration scolaire pour la rendre plus attractive tout en garantissant le respect de la réglementation relative à la qualité des repas servis	- RE-DONNER DU SENS à l'acte alimentaire en reliant la dimension nutritionnelle aux aspects de goût, de sociabilité et de rituel alimentaire; - RESTAURER l'UNE COMPLÉTÉ souvent perdue entre l'aliment, celui qui le produit, celui qui le cuisine et celui qui le mange; - LUTTER CONTRE LE GASPILLAGE ALIMENTAIRE en associant tous les acteurs impliqués dans la restauration	PLS-DAAP	

MODULUL #4

Cooperarea și învățarea între autoritățile locale

4.1 De ce să cooperăm?

Cooperarea dintre autoritățile locale reprezintă o pârghie pentru accelerarea tranziției sistemelor alimentare. Prin schimbul de experiențe, punerea în comun a cunoștințelor și dezvoltarea proiectelor comune, teritoriile își pot consolida politicile alimentare și se pot înscrie într-o dinamică europeană (Let's Food, 2026).

Principalele beneficii sunt (Let's Food, 2021):

- **Accelerarea tranzițiilor alimentare** prin partajarea unor soluții concrete la provocări comune: schimbări climatice, reziliență alimentară, economie circulară și conservarea resurselor;
- **Învățarea de la alte teritorii** prin schimburi de bune practici, vizite de studiu și experiențe împărtășite. Cooperarea produce un efect de oglindă, ajutând fiecare teritoriu să își analizeze și să își îmbunătățească propria strategie;
- **Consolidarea competențelor locale** prin descoperirea unor noi metode de guvernare, instrumente de diagnostic și abordări inovatoare pentru construirea politicilor alimentare teritoriale;
- **Dezvoltarea cooperării locale** prin mobilizarea aleșilor, serviciilor, producătorilor, întreprinderilor, asociațiilor și cetățenilor în jurul unui proiect comun, consolidând astfel guvernarea alimentară;
- **Creșterea vizibilității și influenței teritoriilor** prin integrarea în rețele europene și internaționale. Parteneriatele facilitează și o susținere comună în relația cu instituțiile europene pentru achiziții publice, circuite scurte și reziliență alimentară;
- **Consolidarea solidarității dintre teritorii** prin înțelegerea mai bună a interdependențelor dintre sistemele alimentare și promovarea unei cetățenii europene bazate pe schimb și cooperare.

EXEMPLE : PRAGA SI GALATI

EurofoodXchange - Învățare reciprocă între Praga, Galați și autoritățile franceze

Schimburile dintre partenerii EuroFoodXchange au arătat că anumite teme, precum filierele alimentare și modelele economice, se pretează mai bine schimbului de experiență decât problemele de planificare, care depind adesea de cadrul juridic național. Cooperarea a creat și un spațiu de susținere comună, evidențiind ambițiile împărtășite de autoritățile europene în tranziția alimentară. Ea a permis integrarea acestor teme într-o dinamică europeană, inclusiv în discuțiile privind adaptarea normelor de achiziții publice pentru a facilita aprovizionarea locală și durabilă.

4.2 Prin ce mijloace putem coopera?

Cooperarea dintre autorități poate lua forme mai simple sau mai angajante, în funcție de nevoi și resurse.

Pot fi mobilizate mai multe mecanisme de cooperare:

- **Înfrățirea** este un parteneriat structurat și durabil între două autorități, formalizat printr-un acord. Ea depășește schimbul punctual și creează o relație de încredere pe termen lung, care permite desfășurarea repetată a unor acțiuni comune și dezvoltarea treptată a cooperării (Toute l'Europe, 2019);
- **Proiectele de cooperare descentralizată** reprezintă o formă specifică de acțiune externă și vizează cooperarea dintre autoritățile franceze și autoritățile locale din alte țări (Ministère de l'Intérieur et al., 2001);
- **Proiectele europene de tip Erasmus+** oferă autorităților locale un instrument concret pentru inițierea unor proiecte europene de mobilitate și parteneriat (Agence Erasmus+ France, f.d.);
- **Participarea la rețele internaționale** facilitează schimbul de cunoștințe, bune practici și reprezentarea intereselor comune :

Pactul de la Milano privind politica alimentară urbană (MUFPP)

Angajament voluntar lansat în 2015 de 330 de orașe, care urmăresc dezvoltarea unor sisteme alimentare mai durabile pentru locuitori (MUFPP, f.d.).

Eurocities

Rețea europeană care reunește peste 200 de orașe mari, reprezentând aproximativ 150 de milioane de locuitori. Grupul de lucru pentru alimentație oferă un spațiu privilegiat pentru schimbul de cunoștințe și bune practici privind politicile alimentare teritoriale (Eurocities, 2025).

ICLEI - Local Governments for Sustainability

Rețea mondială de peste 2.500 de autorități locale și regionale implicate în tranziția către neutralitate climatică și în construirea unor teritorii mai reziliente și mai echitabile (ICLEI, f.d.).

După alegerea mecanismului de cooperare, pot fi utilizate mai multe formate:

- **Vizita de studiu** permite unei delegații să observe direct o practică implementată de o altă autoritate. Ea combină vizite pe teren, întâlniri cu echipele și schimburi cu actorii locali, oferind o învățare concretă și bazată pe experiență (CEDEFOP, 2013; ECFl, f.d.);
- **Webinarul de schimb între egali** reunește la distanță aleși și personal administrativ în jurul unei teme comune. Facilitează schimbul rapid de experiențe între autorități care se confruntă cu provocări similare, fără costurile deplasării (Trame, 2025);
- **Misiunea de expertiză** mobilizează un expert – din interiorul sau din afara autorității partenere – pentru a sprijini implementarea, echipele locale și monitorizarea acțiunilor în timp (Let's Food, 2026).

4.3 Ghid practic pentru inițierea unei cooperări și a unui schimb de bune practici

ETAPA 1_ REALIZAREA UNUI DIAGNOSTIC COMUN

Partenerii încep prin construirea unei înțelegeri comune a sistemelor lor alimentare, pentru a identifica provocările, punctele forte și complementaritățile. Grila din modulul 2 poate fi utilizată ca suport (Let's Food, 2026).

ETAPA 2_ DEFINIREA OBIECTIVELOR COMUNE

Trebuie clarificate așteptările fiecărui partener, temele de lucru și angajamentele asumate, pentru a construi o cooperare echilibrată.

ETAPA 3_ IDENTIFICAREA ACTORILOR SI INITIATIVELOR EXISTENTE

Cartografierea proiectelor și actorilor deja implicați permite evitarea dublării eforturilor și consolidarea sinergiilor locale și internaționale.

ETAPA 4_ ALEGEREA MODALITATILOR DE COOPERARE

În funcție de obiective, pot fi utilizate vizite de studiu, schimburi între egali, webinare, misiuni de expertiză sau proiecte europene.

ETAPA 5_ CAPITALIZAREA REZULTATELOR SI CONTINUAREA COOPERARII

Rezultatele și experiențele trebuie valorificate pentru diseminarea învățării și dezvoltarea unor cooperări viitoare.

Zoom pe: Factorii-cheie ai succesului unui proiect de cooperare internațională

Mai mulți factori favorizează reușita unui proiect de cooperare :

- **Pregătirea proiectului din timp:** realizarea unui studiu de fezabilitate, definirea obiectivelor comune și clarificarea așteptărilor partenerilor (Let's Food, 2026);
- **Mobilizarea unei diversități de actori:** autorități, asociații, universități, actori economici și cetățeni, pentru a consolida ancorarea teritorială a cooperării (Let's Food, 2026);
- **Colaborarea cu parteneri experimentați** și combinarea unei viziuni pe termen lung cu acțiuni-pilot, pentru a crea o dinamică durabilă (Let's Food, 2026);
- **Menținerea cooperării în timp** prin schimburi regulate, inclusiv față în față, care întăresc încrederea dintre parteneri (Occitanie Coopération, 2024);
- **Capitalizarea și valorificarea rezultatelor** pentru partajarea lecțiilor, creșterea vizibilității proiectelor și facilitarea preluării lor de către alte teritorii (Let's Food, 2026).

Pentru informații suplimentare, poate fi consultată publicația Let's Food din 2026, finanțată de Ministerul Europei și Afacerilor Externe: „Coopération internationale des collectivités territoriales et systèmes alimentaires durables: freins et leviers” (“Cooperarea internațională a autorităților locale și sistemele alimentare durabile: obstacole și factori favorabili”)

MODULUL #5

Asigurarea continuității și evaluarea demersului

5.1 Ancorarea politicii alimentare pe termen lung în agenda publică și alocarea unor resurse umane și financiare suficiente

O politică alimentară este cu atât mai solidă cu cât nu depinde de o singură persoană, de un singur serviciu sau de un singur mandat electoral. Continuitatea sa se bazează pe o voință politică fermă, resurse umane și financiare adecvate și integrarea în funcționarea curentă a autorității. O politică alimentară sistemică necesită coordonare pe termen lung, competențe tehnice pentru conectarea sectoarelor relevante și capacitatea de mobilizare a actorilor teritoriului.

Mai multe pârgii permit instituționalizarea politicii:

- adoptarea oficială a strategiei prin hotărârea consiliului local sau a organismului echivalent, pentru a-i consolida susținerea politică;
- desemnarea unor aleși responsabili și dezvoltarea competențelor acestora în domeniul alimentației, pentru menținerea angajamentului politic;
- alocarea de resurse umane dedicate – serviciu sau persoană responsabilă, timp de coordonare și facilitarea guvernantei – și de resurse financiare pentru implementare;
- integrarea acțiunilor în documentele de planificare – plan urbanistic, plan de amenajare, strategie teritorială, plan climatic etc. – și în bugetele autorității;
- menținerea unei guvernante care implică pe termen lung partenerii teritoriului;
- organizarea periodică a monitorizării și evaluării pentru ajustarea acțiunilor și demonstrarea rezultatelor (Let's Food, 2026).

Listă de verificare: are politica mea alimentară șanse să continue pe termen lung?

- ☐ Strategia este adoptată formal de aleși.
- ☐ Este identificat un buget.
- ☐ O persoană sau o echipă dedicată asigură coordonarea..
- ☐ Există o structură de guvernanță.
- ☐ Partenerii sunt mobilizați pe termen lung.
- ☐ Acțiunile au indicatori de monitorizare.
- ☐ Rezultatele sunt evaluate periodic..
- ☐ În fiecare an se desfășoară activități de comunicare.
- ☐ Sunt căutate surse suplimentare de finanțare..
- ☐ Strategia este actualizată periodic în raport cu noile provocări.

5.2 Dezvoltarea unei guvernante colective

Ce este guvernanta alimentară?

„Guvernanta alimentară teritorială desemnează un nou ansamblu de cooperare între diferiți actori și diferite niveluri geografice de intervenție, a căror arenă comună este problematica alimentară.” – Réseau Rural & Terres en Villes (2011)

Deoarece alimentația mobilizează numeroase competențe, autoritățile nu pot acționa singure. O guvernanta comună permite asumarea colectivă a strategiei, consolidarea adeziunii actorilor teritoriului și extinderea pârghiilor de acțiune disponibile (Terres en Villes, 2020).

O guvernanta alimentară funcțională include cinci forme de cooperare:

- **între servicii, prin** colaborarea diferitelor departamente ale autorității;
- **între niveluri administrative**, de exemplu comune, structuri intercomunale, județe/departamente, regiuni și stat;
- **cu actorii socio-profesionali**, publici, privați, asociativi și academici;
- **interteritorială**, cu teritoriile învecinate care împărtășesc provocări comune;
- **cetățenească**, prin implicarea locuitorilor în reflecții și în unele decizii (Let's Food, 2021).

Dincolo de coordonare, o guvernanta structurată clarifică modalitățile de luare a deciziilor, îmbunătățește circulația informațiilor între actori și aleși și favorizează apariția proiectelor colective.

Construire une gouvernance adaptée à son territoire

La gouvernance doit être adaptée aux ambitions de la stratégie, aux ressources disponibles et aux habitudes de travail du territoire. Sa construction s'appuie généralement sur trois étapes :

1. **Réaliser un état des lieux** des instances existantes, des besoins de coordination et des acteurs à associer.
2. **S'inspirer d'autres territoires**, en analysant des dispositifs de gouvernance déjà éprouvés.
3. **Définir un modèle adapté**, en précisant les différentes instances, leurs rôles, leur composition, les modalités de décision et les règles de fonctionnement.

Exemplu: Consiliul alimentar municipal din Valencia (Spania)

La Municipiul Valencia a creat un Consiliu alimentar municipal care reunește peste 50 de reprezentanți ai instituțiilor publice, sectorului agricol, întreprinderilor, asociațiilor, universităților și cetățenilor.

Guvernanta sa se bazează pe trei niveluri complementare:

- o adunare plenară, care stabilește orientările majore și validează deciziile strategice;
- o comisie permanentă, care monitorizează strategia și coordonează activitatea;
- mai multe grupuri tematice de lucru, deschise membrilor voluntari, care elaborează propuneri operaționale (Consell alimentari de València, f.d.).

Video pentru detalii

5.3 Asigurarea finanțării pe termen lung

Succesul unei strategii alimentare teritoriale depinde de capacitatea autorității de a mobiliza, în timp, mai multe surse de finanțare. Pe lângă resursele proprii, pot fi solicitate finanțări europene, naționale și private, în funcție de natura proiectelor – agricultură, alimentație colectivă, sănătate, climă, cooperare, inovare etc.

Surse de finanțare care pot fi mobilizate

La nivel european, mai multe programe pot sprijini autoritățile (Horizon Europe, 2022; Comisia Europeană, f.d.):

- **FEADR (PAC):** agricultură, circuite scurte, dezvoltare rurală și programul LEADER;
- **Interreg:** cooperare între autorități europene;
- **LIFE:** mediu, biodiversitate și economie circulară;
- **Horizon Europe:** inovare și cercetare;
- **Erasmus+:** formare, schimburi de practici și consolidarea capacității.

La nivel național, mecanismele diferă de la o țară la alta. În Franța, autoritățile pot mobiliza în special Programul național pentru alimentație (PNA), ADEME și regiunile (MAASA, 2026). În Republica Cehă și România, finanțările provin în principal din fonduri europene gestionate la nivel național, inclusiv Planul strategic al PAC, programele operaționale regionale și fondurile pentru mediu și dezvoltare teritorială. Ministerele agriculturii, agențiile de dezvoltare regională și autoritățile de management sunt principalii interlocutori ai autorităților locale (DotaceEU, f.d.; Romanian Ministry of Investments and European Projects, 2023).

Finanțatorii privați pot completa finanțările publice, în special pentru etapele de experimentare și animare: fundații, sponsorizări și mecenat corporativ.

Zoom pe: 5 recomandări pentru pregătirea unei cereri de finanțare europeană (EuropelDF, f.d.)

- Identificarea programului cel mai potrivit înainte de construirea proiectului.
- Analizarea cererii și a ghidului solicitantului pentru adaptarea proiectului la prioritățile apelului.
- Construirea parteneriatelor cu actorii teritoriului pentru consolidarea candidaturii.
- Redactarea cererii cu un calendar realist și rezultate măsurabile.
- Anticiparea cerințelor administrative și a cofinanțării solicitate..

5.4 Măsurarea impactului politicii alimentare

Este esențială urmărirea implementării strategiei alimentare și evaluarea efectelor sale. Monitorizarea și evaluarea permit coordonarea demersului, ajustarea acțiunilor atunci când este necesar, raportarea către aleși și parteneri și demonstrarea beneficiilor politicii alimentare în fața locuitorilor și finanțatorilor.

Distincția dintre monitorizare și evaluare

Monitorizarea este un proces continuu prin care se verifică progresul planului de acțiune în raport cu obiectivele stabilite. Ea răspunde unor întrebări precum: acțiunile prevăzute sunt realizate? resursele sunt mobilizate? apar primele rezultate?

Evaluarea intervine, în schimb, în momente-cheie. Ea urmărește aprecierea rezultatelor și impactului strategiei, înțelegerea elementelor care funcționează sau nu și identificarea posibilităților de îmbunătățire.

Cele două procese sunt complementare: monitorizarea sprijină coordonarea zilnică, iar evaluarea fundamentează deciziile strategice (EVAL – Centre de ressources en évaluation, f.d.).

Construirea unui sistem de monitorizare și evaluare

Monitorizarea și evaluarea trebuie pregătite încă din etapa diagnosticului, prin identificarea preliminară a indicatorilor relevanți, și apoi în elaborarea planului de acțiune. Pentru fiecare fișă de acțiune se recomandă definirea câtorva indicatori de activitate și realizare, a persoanei responsabile și a frecvenței de actualizare (Syalinnov, f.d.).

La nivelul întregii strategii, indicatorii de rezultat și impact permit măsurarea evoluțiilor teritoriului în raport cu obiectivele urmărite.

Sistemul poate include:

- un tablou de bord actualizat periodic (BASIC et al., f.d.);
- un comitet de coordonare, asociat structurii de guvernanță, care analizează rezultatele și propune ajustări.

Exemplu : Extras dintr-un tablou de bord de monitorizare și evaluare

	Indicator	Tip de indicator	
Obiectiv strategic 1: asigurarea accesului tuturor la o alimentație sănătoasă și durabilă	% populației din cartierele vizate de acțiuni care și-a îmbunătățit regimul alimentar	Indicator de impact	Elemente de completat : frecvența actualizării; sursa datelor; persoana responsabilă; valoarea inițială T0; ținta urmărită.
Acțiunea 1.1: organizarea unui camion mobil pentru comercializarea produselor proaspete în cartiere	Volumul produselor proaspete vândute prin camionul mobil	Indicator de monitorizare	
Acțiunea 1.2: facilitarea aprovizionării structurilor de ajutor alimentar cu fructe și legume locale	Numărul producătorilor locali care își comercializează producția către structurile de ajutor alimentar	Indicator de monitorizare	

Pentru evaluarea unei politici alimentare în raport cu Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale ONU, ghidul original recomandă publicația Let's Food din 2021 „Pour une approche globale de l'alimentation”.

5.5 Comunicarea pentru consolidarea politicii pe termen lung

Comunicarea regulată favorizează mobilizarea actorilor, consolidează adeziunea locuitorilor și contribuie la integrarea durabilă a politicii alimentare în prioritățile teritoriului.

Strategia de comunicare trebuie să utilizeze mesaje și suporturi adaptate diferitelor grupuri-țintă:

- **locuitorii**, pentru a face vizibile schimbările concrete – servicii noi, evenimente, alimentație colectivă, sprijin pentru producători – și pentru a încuraja participarea lor la evenimente și decizii;
- **aleșii**, prin evidențierea rezultatelor obținute, pentru a asigura continuitatea strategiei;
- **partenerii și finanțatorii**, pentru valorificarea realizărilor, consolidarea cooperării și stimularea unor noi proiecte (Person și Let's Food, 2025).

Pentru a fi eficientă, comunicarea trebuie integrată încă de la lansarea demersului. Se recomandă definirea:

- unei strategii de comunicare cu obiective asociate grupurilor-țintă și mesaje adaptate;
- unui calendar de comunicare corelat cu etapele strategiei: diagnostic, adoptarea planului de acțiune, lansarea unei acțiuni, bilanț anual etc. (Person și Let's Food, 2025).

Exemple : suporturi de comunicare posibile

- Evenimente dedicate :
 - Grand Lyon Métropole (Franta) : "A table Lyon !" Săptămâna alimentației durabile, organizată de Metropola Lyon
 - 48 de ore ale agriculturii urbane la Praga (Cehia).
 - Eurometropola Strasbourg (Franta) : Les Rendez-vous de l'alimentation

- Materiale video :
 - Municipiul Milano – prezentarea rezultatelor acțiunilor de alimentație școlară
 - Birmingham – prezentarea simplificată a strategiei prin conceptul „Birmingham Food Revolution”.

BIBLIOGRAPHIE

- Agence Erasmus+ France, 2021. *Erasmus+ pour les collectivités territoriales* [en ligne]. Disponible pe: <https://agence.erasmusplus.fr/priorites-et-thematiques/erasmus-pour-les-collectivites-territoriales/>
- ANBDD, n.d. Fiche-ressources - Ressources et outils pour vos démarches participatives, de concertation ou d'animation participative [en ligne]. Disponible pe: <https://www.anbdd.fr/publication/fiche-ressources-ressources-et-outils-pour-vos-demarches-participatives-de-concertation-ou-danimation-participative/>
- ANCT - Agence nationale de la cohésion des territoires, n.d. *Alimentation* [en ligne]. Disponible sur: <https://anct.gouv.fr/programmes-dispositifs/politique-de-la-ville/alimentation>
- Banque des territoires, 2025. *Le Réseau national des fermes publiques voit officiellement le jour* [en ligne]. Disponible pe: <https://www.banquedesterritoires.fr/le-reseau-national-des-fermes-publiques-voit-officiellement-le-jour>
- Bartezzaghi G., n.d. Diagrammes d'acteurs - projet URBAL [en ligne]. Disponible pe: <https://urbal-sustainablefood.guide/fr/diagrammes-dacteurs>
- BASIC, TERO, Solago, Defis, n.d. Suivi-évaluation des stratégies alimentaires de territoires - Programme TETRAA [en ligne]. Disponible pe: <https://suivi-evaluation-tetraa.basic.coop/>
- Brand C., Bricas N., Conaré N., Daviron N., Debru J., Michel L., Soulard C-T, 2017. Construire des politiques alimentaires urbaines.
- CEDEFOP, 2013. *Visites d'étude : Libérer les potentiels pour améliorer l'éducation et la formation en Europe*.
- Commission européenne, n.d. Possibilités de financement pour les agriculteurs [en ligne]. Disponible pe: https://commission.europa.eu/funding-and-tenders/how-apply/eligibility-who-can-get-funding/funding-opportunities-farmers_fr
- Conseil alimentaire de València, n.d. Site web [en ligne]. Disponible pe: <https://consellalimentari.org/>
- DotaceEU, n.d. Information about funds [en ligne]. Disponible pe: <https://www.dotaceeu.cz/en/evropske-fondy-v-cr/informace-o-fondech>
- DREAL Occitane & CEREMA, n.d. Choisir les méthodes de concertation [en ligne]. Disponible pe: https://www.occitanie.developpement-durable.gouv.fr/IMG/pdf/fiche_5_choisir_les_methodes_de_concertation_pour_imprimeur.pdf
- École normale supérieure de Lyon, 2025. *Projet alimentaire territorial (PAT)* [en ligne]. Géoconfluences. ISSN 2492-7775. Disponible pe: <https://geoconfluences.ens-lyon.fr/glossaire/projet-alimentaire-territorial-pat>
- Eurocities (n.d). Pathways for Food 2030 led Urban Food Policies. <https://eurocities.eu/resources/pathways-for-food-2030-led-urban-food-policies/>
- Eurocities, 2025. *Why cities must be part of Europe's food future* [en ligne]. Disponible pe: <https://eurocities.eu/latest/why-cities-must-be-part-of-europes-food-future/>
- European Community Foundation Initiative - ECFI, n.d. *Study Visits* [en ligne]. Disponible pe: <https://communityfoundations.eu/learning-opportunities/community-foundation-study-visits/>
- EuropeIDF, n.d. Avant de déposer ma demande de financement européen [en ligne]. Disponible pe: <https://www.europeidf.fr/jai-un-projet/les-etapes-a-suivre/avant-de-deposer-ma-demande-de-financement-europeen>
- EVAL - Centre de ressources en évaluation, n.d. Evaluation de politiques publiques : définitions [en ligne]. Disponible pe: <https://www.eval.fr/quest-ce-que-levaluation/plus-de-definitions/>
- Food Shift2030. (2022). Validated core set of food shift indicators. https://foodshift2030.eu/wp-content/uploads/2022/05/D3.2-VALIDATED-CORE-SET-OF-FOODSHIFT-INDICATORS_v3.pdf
- Grenoble Alpes Métropole, 2023. Alimentation : L'abattoir du Fontanil poursuit sa modernisation [en ligne]. Disponible sur: <https://www.grenoblealpesmetropole.fr/actualite/173/45-alimentation-l-abattoir-du-fontanil-poursuit-sa-modernisation.htm>
- Horizon Europe, 2022. Programmes européens de financement de projets hors Horizon Europe [en ligne]. Disponible pe: <https://www.horizon-europe.gouv.fr/programmes-europeens-de-financement-de-projets-hors-horizon-europe-29927>

- ICLEI Europe, n.d. Join ICLEI [en ligne]. Disponible pe: <https://iclei-europe.org/join-iclei/>
- Interreg Central Europe, n.d. Study Visits – Learning Beyond Borders [en ligne]. Disponible pe: <https://www.interreg-central.eu/news/study-visits-learning-beyond-borders/>
- Kopřivová, J., Moreau, V., Rusin, P., 2015. Les collectivités territoriales en République tchèque.
- Ledroit, V., 2023. La décarbonation, un défi majeur pour l'agriculture européenne [en ligne]. Touteleurope.eu. Disponible pe: <https://www.touteleurope.eu/agriculture-et-peche/la-decarbonation-un-defi-majeur-pour-l-agriculture-europeenne/>
- Les Greniers d'Abondance, 2020. Vers la résilience alimentaire. Faire face aux menaces globales à l'échelle des territoires [en ligne]. 184 p. Disponible pe: <https://resiliencealimentaire.org/wp-content/uploads/2021/01/VersLaResilienceAlimentaire-DigitaleVersion-HD-1.pdf>
- Let's Food, 2020. Incubateur culinaire de Goussainville [en ligne]. Disponible pe: <https://letsfoodideas.com/fr/initiative/incubateur-culinaire-de-gousainville/>
- Let's Food, 2021 (2). Pour une approche globale de l'alimentation - Mettre en action les ODD de l'ONU par les PAT [en ligne]. Disponible pe: https://www.letsfood.fr/_files/ugd/c96d90_890f4ca2ac224da7a26a7df4bc2657bd.pdf
- Let's Food, 2021. Guide méthodologique - Construire des territoires nourriciers - Retours d'expériences et outils [en ligne]. Disponible pe: https://www.letsfood.fr/_files/ugd/c96d90_cec80454cfa47558a0dcefb6c77197d.pdf
- Let's Food, 2026. Coopération internationale des collectivités territoriales et systèmes alimentaires durables : freins et leviers.
- LISODE, 2024. Guide de concertation territoriale et de facilitation [en ligne]. Disponible pe: <https://www.lisode.com/wp-content/uploads/2024/12/2024-guide-concertation-territoriale-Lisode.pdf>
- Malassis L., 1983. Filières et systèmes agro-alimentaires [en ligne]. Disponible pe: https://www.persee.fr/doc/esag_2275-4172_1983_num_17_517_1636
- Milan Urban Food Policy Pact (2023). Food trails : Report on MUFPP urban food policies. https://foodtrails.milanurbanfoodpolicypact.org/wp-content/uploads/2023/10/Food-Trails-D1.1-_-Report-on-MUFPP-urban-food-policies.pdf
- Ministère de l'agriculture, l'agroalimentaire et de la souveraineté alimentaire (MAASA), 2026. PNA 4 : vers une alimentation saine et durable pour tous [en ligne]. Disponible pe: <https://agriculture.gouv.fr/pna-4-vers-une-alimentation-saine-et-durable-pour-tous>
- Ministère de l'Agriculture, de l'Agro-alimentaire et de la Souveraineté alimentaire, n.d. PAC | Politique agricole commune [en ligne]. Disponible pe: <https://agriculture.gouv.fr/pac-politique-agricole-commune>
- Ministère de l'Éducation et de la Recherche, n.d. Programme national « REPAS SAIN » [en ligne]. Disponible pe: https://www.edu.ro/masa_sanatoasa
- Person H., Let's Food, 2025. La communication dans les PAT - guide méthodologique [en ligne]. Disponible pe: <https://france-pat.fr/app/uploads/2025/07/La-communication-dans-les-PAT.pdf>
- Rastoin J-L., Ghersi G., 2010. Le système alimentaire mondial [en ligne]. Disponible pe: <https://shs.cairn.info/le-systeme-alimentaire-mondial--9782759206100>
- Romanian Ministry of Investments and European Projects, 2023. Support for agriculture in Romania [en ligne]. Disponible pe: <https://oportunitati-ue.gov.ro/en/sprijin-pentru-agricultura-din-romania/>
- Spizzichino, R., Maréchal, G., Devèze, J.-C., 2021. Une agriculture durable, une alimentation saine : Un défi pour tous.
- Syalinnov, n.d. La démarche Syalinnov [en ligne]. Disponible pe: <https://syalinnov.org/?Demarche>
- Terres en Villes, 2020. Comprendre la gouvernance des systèmes alimentaires urbains [en ligne]. Disponible pe: https://terresenvilles.org/wp-content/uploads/2023/11/2_frugal-cahier-acteurs-2-gouvernance.pdf
- Toute l'Europe, 2018. Quand la faim et la malnutrition augmentent en Europe [en ligne]. Touteleurope.eu. Disponible pe: <https://www.touteleurope.eu/agriculture-et-peche/quand-la-faim-et-la-malnutrition-augmentent-en-europe/>
- Toute l'Europe, 2019. Jumelages [en ligne]. Touteleurope.eu. Disponible pe: <https://www.touteleurope.eu/l-europe-et-moi/jumelages/>

- Toute l'Europe, 2026. Le rôle central des régions dans la gestion des fonds européens [en ligne]. Touteleurope.eu. Disponible pe: <https://www.touteleurope.eu/fonctionnement-de-l-ue/le-role-central-des-regions-dans-la-gestion-des-fonds-europeens/>
- Toute l'Europe, Ledroit, V., 2026. Qu'est-ce que la politique agricole commune (PAC) de l'Union européenne ? [en ligne]. Touteleurope.eu. Disponible pe: <https://www.touteleurope.eu/agriculture-et-peche/qu-est-ce-que-la-pac/>
- Trame, n.d. Le groupe d'échange de pratiques : Progresser grâce à ses pairs [en ligne]. Disponible pe: <https://trame.org/ressource/le-groupe-dechange-de-pratiques-progresser-grace-a-ses-pairs-les/>
- Vie publique, 2023. La répartition des compétences entre collectivités après la loi NOTRe [en ligne]. Disponible pe: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20112-la-repartition-des-competences-entre-collectivites-apres-la-loi-notre>
- Vie publique, 2024. Quel est le rôle du département en matière d'aide sociale ? [en ligne]. Disponible pe: <https://www.vie-publique.fr/fiches/20135-quel-est-le-role-du-departement-en-matiere-daide-sociale>

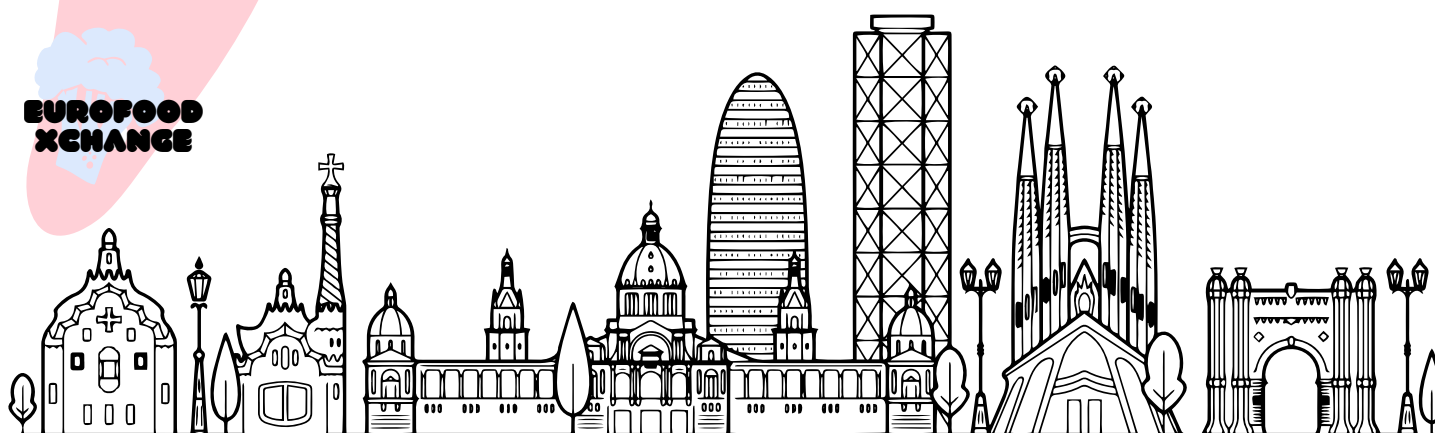
NOTE

Contact

anna.faucher@letsfoodcities.org
louison.lancon@letsfoodcities.org

**EUROFOOD
XCHANGE**

Funded by
the European Union

**Prague
innovation
institute**

